

**Богданенко А.І.,**  
кандидат наук з державного управління, докторант  
Державного університету «Житомирська політехніка»

## **СОЦІАЛЬНА ДУМКА УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я У КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ**

Більшість соціологів релігії доводять, що незважаючи базисний характер фінансової політики і економіки, її рівень та розвиток визначаються не лише економічними джерелами і факторами, оскільки не меншою мірою в історії людства економічні пориви мотивувалися релігійними й духовними цінностями, політичними, соціальними, правовими, національними, психологічними та ще багатьма іншими регуляторами свідомості та поведінки людини. Забувати про це означає заздалегідь позбавляти себе можливостей керувати громадськими процесами. Будь-яка державна політика реалізується в певних історичних, політичних, культурних і духовно-релігійних умовах, спрямованих на створення узгодженого, певною мірою ідентичного, організаційного і правового простору країни. Отже, державні керманічі мають брати до уваги й усвідомлювати духовні, історичні, культурні й соціально-психологічні життєві орієнтири людства [1; 2].

У соціальному й гуманітарному аспектах державна політика будується з урахуванням історії, моралі, духовних цінностей, нагадує людям про почуття гідності, свободи, віри в себе, свій народ, створюючи умови для зміцнення економіки, культури та багатогранних процесів модернізації і демократії, яка виступає реальною основою правової держави та громадянського суспільства. Культурна і гуманітарна політика закликає людей до «духовної справи» і завдяки цьому знімає політичну, конфесійну і національну напруженість, сприяє рівноправному діалогу представників різних релігій.

Польський православний теолог, священик Павло Бочков пише: «Сьогодні можемо стверджувати, що саме соціальна думка українського православ'я, її духовні ідеали, історія церкви, богослужіння, волелюбне прагнення до істини були запорукою самоідентифікації українства в різні часи» [3]. Проаналізувати

увесь науковий доробок відомих богословів, істориків, філософів, церковних ієрархів і релігійних мислителів — праця не з легких. Соціальна думка українського православ'я налічує чималу кількість церковних соборних документів, наукових концептів з морального богослов'я, соціального вчення і християнської апологетики, проповідей священників на суспільствознавчі теми, дисертації, монографії, духовні книги і наукові статті. Важливо наголосити, що соціальна думка церкви сьогодні виходить за межі та інтереси церковних парафій і монастирів, спрямовуючи свої теологічні прагнення до розбудови внутрішньої і зовнішньої місії християнської церкви.

Аналіз соціальної думки українського православ'я у контексті становлення громадянського суспільства в Україні дозволяє зробити слушний висновок: насамперед духовно-релігійний, теологічний і соціально-філософський дискурс соціального вчення українського православ'я формується навколо духовно-історичних, культурних, національних і політичних питань суспільного буття України.

Дослідження конкретних концептуалізацій соціального вчення Православної церкви України демонструють унікальні можливості церкви щодо духовного впливу на сучасний світ. Духовне життя церкви і людини є своєрідним підґрунтям суспільно-політичного, культурного і економічного життя. Підставою історичного руху суспільства і держави, з точки зору соціальної думки церкви, виступають духовно-культурні традиції християнства, моральні цінності, християнська аскетика і релігійна спадщина святих отців церкви.

Християнські теологи постійно наголошують на християнській комунікації, яка орієнтує державне управління на гуманістичні цінності і демократичний стиль державно-церковного діалогу. Церква виступає за обмеження впливу держави на процеси релігійного життя в Україні і створення конкурентного і плюрального середовища серед релігійних організацій.

Джерельною базою для вивчення соціальної думки українського православ'я мають стати документи Православної церкви України (ПЦУ) під духовним проводом митрополита Епіфанія (Думенка). Оскільки ця релігійна організація історично і духовно воз'єднана з Константинопольською

православною церквою і вселенським патріархом, то фундаментальною частиною її соціального вчення є доктринальні документи Константинопольського патріархату: «Документи Святого і Великого Собору Православної Церкви» [4], «За життя світу. На шляху до соціального етосу Православної Церкви» [5]. Ці документи наочно демонструють теологічне ставлення православної церкви до проблем розбудови громадянського суспільства, питань культури, економіки, політики, держави, нації і місії християнства в сучасному глобальному світі.

Розвиток державно-церковних відносин є однією з найважливіших умов розвитку країни як демократичної, правової та соціальної держави. Відомо, що шляхом об'єднання в добровільні асоціації люди створюють можливості для реалізації своїх інтересів, прагнень і цілей, для самостійного вирішення своїх культурно-історичних, релігійних і комунікаційних проблем [6, с. 294].

Участь віруючих людей у політиці, державному і публічному управлінні не може обмежуватися лише голосуванням на виборчих дільницях. Для демократичної і конструктивної взаємодії держави, церкви та громадянського суспільства необхідне існування медійних, правових, громадських, наукових і публічних майданчиків, на яких будуть визначатись та обговорюватися проблеми релігії, політики, економіки і культури. Саме такими майданчиками і є комунікація релігійних організацій, діяльність яких відбувається в межах громадських структур.

Християнські цінності (віра, надія, любов, радість, спокій, терпіння, доброта, милосердя, великодушність, незлобливість, мужність, працелюбність, простодушність, прямота, розсудливість, поміркованість, справедливість, стійкість, чесність, правдивість, вірність слову), які є засадничими для соціальної думки церкви, допомагають вибудовувати партнерські відносини між державою, церквою і громадянським суспільством.

Отже, соціальна думка українського православ'я може стати для українського суспільства доброю справою для духовно-морального оздоровлення українського народу, національної безпеки держави, встановлення соціальної справедливості, розвитку соціальних, гуманітарних проєктів

доброчинності, що сприятиме вирішенню багатьох нагальних суспільних викликів Української держави. Сьогодні Православна церква України є не лише релігійною організацією, а й авторитетнішою громадською інституцією в Україні, яка діє на засадах канонічного права вселенського православ'я, християнській соборності, демократичної самоорганізації і не залежить від держави, уряду, політичних партій і бізнес-структур.

Православна церква України бере активну участь у громадському житті, патріотичному вихованні дітей, молоді, багатогранних процесах освіти, науки, жертвовному і відданому капеланському служінні, реагуючи на актуальні виклики геополітики і суспільно-політичного життя України.

Соціальна думка церкви займається важливими питаннями громадянської активності, суспільної участі церкви і держави у справах милосердя, акцентуючи увагу науковців і державних керманічів на механізмах публічного управління, фундаментальних принципах рівноправності, поваги, партнерства, свободи, людської гідності і незалежності людської особистості від політичної диктатури.

#### **Список використаних джерел:**

1. Богданенко А. І. Роль українського православ'я у процесах державотворення. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 92 с.
2. Богданенко А. І., Мартишин Д. С. Християнські концепти державного управління: українське православ'я. Київ: Видавництво Ліра-К, 2022. 96 с.
3. Бочков П. В. Соціальна думка українського православ'я. *Міжрегіональна Академія управління персоналом* [Електронний ресурс] / URL: <https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/centri-ta-kursi/duhovno-prosvitnicki-centr/statti/socialna-dumka-ukrainskogo-pravoslavyya.html> (дата звернення: 19. 11. 2024).
4. Документи Святого і Великого Собору Православної Церкви. Київ: Відкритий Православний Університет Святої Софії-Премудрості, ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. 112 с.
5. За життя світу. На шляху до соціального етосу Православної Церкви. *РІСУ. Релігійно-інформаційна служба України* [Електронний

ресурс] / URL: [https://risu.ua/za-zhittya-svitu-na-shlyahu-do-socialnogo-etosu-pravoslavnoji-cerkvi\\_n103522](https://risu.ua/za-zhittya-svitu-na-shlyahu-do-socialnogo-etosu-pravoslavnoji-cerkvi_n103522) (дата доступу: 19. 11. 2024).

6. Чаплай І. В. Державно-громадська комунікація як об'єкт наукового дослідження в Україні: монографія / І. В. Чаплай. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2018. 386 с.